

CS. JÓNÁS ERZSÉBET

Végleg lezárult az 50 éves orosz szakos képzés Nyíregyházán

2013 szeptemberétől végleg megszűnt a Nyíregyházi Főiskolán a Szlavisztika Intézet, s ezen belül az 50 éve működő Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék. A szenátus ezt a döntését az egyre fogyó hallgatói létszámra s a Debreceni Egyetem közelségére hivatkozva hozta meg.

A Nyíregyházi Főiskola orosz tanszéke a megújuló magyar–oroszkereskedelmi kapcsolatok nyelvi háttérének biztosításához – szakmai és geopolitikai helyzeténél fogva – folyamatos képzést adó felsőoktatási bázis volt. Fontosságát a nyelv és kultúra közvetítésének piacképes gyakorlati oktatása és elmélyítése határozta meg. Ukrajna közelsége (100 km) s Oroszország gazdasági, kulturális és világpolitikai fontossága alakította hosszú időn keresztül a főiskola orosz, majd ukrán oktatási, kulturális és kutatási kapcsolatait. A tanszék 2013-ban akkor vált önhibáján kívül végleg finanszírozhatatlanná, amikor Magyarországnak az ismét fellendülő piaczgazdasági érdekek és a külkapcsolatok megújulása következtében a legnagyobb szüksége lenne az orosz nyelv és kultúra ismeretére.

Történeti kitekintés a tanszék múltjára

A Nyíregyházi Főiskola jogelődjében, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán 1962-ben indult el az orosz szakos általános iskolai tanárképzés. Az első diplomát az 1963/64-es tanévben vették kézbe az orosz szakos tanárok, akik az akkori magyarországi pedagógushiány miatt kivételes eljárással szaktanítói és egyszakos tanári oklevelet kaptak. Második szakjukat, így az orosz is levelező tagozaton fejezték be. A tanszék egy-egy korszaka önmagában is feldolgozást, kutatást érdemlő időszak¹.

1. Az első korszak a *mennyiségi* tömegképzéssel jellemezhető. Az alapító tanszékvezető, Kicska Antalné oktatásszervező munkája idején, az 1960-as években a tanszék huszonöt oktatóval az intézmény legnagyobb létszámú egysége volt. Hallgatók száza it bocsátotta ki minden évben az akkor országosan egységes képzési program szerint.

2. A második periódust a *minőségi*, szakmai fellendülés jellemezte. Papp Ferenc akadémikus tanszékvezetésének rövid néhány éve alatt az 1970-es évek közepén lendült fel a tudományos fokozatok megszerzését célzó szakmai tevékenység. Számos, akkor pályakezdő oktató készült az egyetemi doktori disszertációja megvédésére, a kandidátusi fokozatot célzó aspirantúrára. A tanszék e szakmai felpezsdülésének gyümölcseit érezhető módon a következő korszakok hozták meg.

¹ Cs. Jónás Erzsébet (2008, szerk.): *45 éves az Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék Nyíregyházán (1964–2009)*. Nyíregyháza: Krúdy Kiadó, 5–14.

3. A harmadik korszak a *változások* periódusaként foglalható össze. Az első szakasz Székely Gábor tízéves tanszékvezetése alatt zajlott 1983 és 1993 között. Az évtized közepétől, 1985-től Magyarország főiskoláin, így Nyíregyházán is szerveződni kezdtek a nyugati nyelvek tanszékei. Az orosz tanszék önfeláldozó módon segítette ezek kialakulását úgy is, hogy a két nyelvszakos saját kollégáit átengedte az új idegen nyelvi tanszékek megalapításához, beindításához. Az 1980-as évek végétől kezdődött az orosz szakosok átképzése Nyíregyházán a hároméves nyugatinyelv-szakos (angol, francia, német, olasz) képzések keretein belül.

Az 1989-es rendszerváltozás idején az orosz nyelvi tanszék – a hektikus politikai közhangulattal is magyarázhatóan – további érezhető létszámcsökkentést élt át mind a hallgatók, mind az oktatók körében. Az 1990-es évek a minőségi növekedés ellenére mennyiségi csökkenést hoztak. A huszonöt fős oktatói kar fokozatosan tíz alá csökkent.

A változások második hulláma az 1990-es években érkezett el. 1993-tól Csekéné Jónás Erzsébet vette át a tanszék vezetését. A nyugatinyelv-szakosok iránti megnövekedett igény önmagában is apasztotta az orosz szak iránti keresletet. Ehhez járult a felsőoktatás újabb szerkezeti átalakítása 1995-ben, az úgynevezett Bokros-csomag keretében végrehajtott jelentős oktatólétszám-csökkentés, amelynek indoklásaként immár nem az oktatáspolitikai, hanem a gazdaságossági szempont került előtérbe.

Világosan kitűnt, hogy az orosz szak közmegítélése s erkölcsi pozíciója ettől kezdve megingott. A bemenetet biztosító közoktatásból ugyanis kiszorult az orosz nyelvi képzés, amely a gazdaságossági szempontból „értékelhető” nagy hallgatói létszám előfeltétele lett volna. Nyilvánvalóvá vált, hogy ilyen módon orosz szakos tanárookra is csak minimális mértékben lesz a továbbiakban szükség.

A fentebb vázolt lélektani terhek ellenére a 2000-es években a felhalmozott szellemi energia még mindig tovább tudta lendíteni a tanszéket. A szakmai, tudományos és oktatásszervező erőfeszítéseknek köszönhetően a Papp Ferenc akadémikus által útra indított korosztályban komoly minőségi előrelépések születtek: az ezredfordulót megelőző és követő években magyar doktori iskolákban három habilitáció és egy MTA akadémiai doktori védés sikerét könyvelhette el a tanszék. Nyíregyháza hírnevét Moszkvában szintén egy eredményes DSc-védés erősítette. A tanszéken folyó kutatói munka folyamatos eredményességét több száz publikáció s közel száz könyv megjelentetése bizonyította. A hazai és a nemzetközi szakmai fórumokon rendszeres volt az aktív jelenlét. Nyíregyházát joggal tekintette mind az orosz, mind a magyar tudományos élet megbízható bázisnak. A MANYE első kongresszusa is itt jött létre Székely Gábor tudományszervezésben is kiemelkedő főigazgatósága alatt – jelentősen támaszkodva az orosz tanszék oktatóira. A további nyíregyházi MANYE-kongresszusok résztvevői szintén elvihették a főiskola jó hírét szerte az országban.

4. A negyedik korszak az erőfeszítések ellenére a fokozatos *leépülés* időszaka volt, amely a bolognai rendszer bevezetésétől, 2009-től 2013-ig, a tanszék megszűnéséig tartott. Az oktatói korfa előregedésével a tantestület – utánpótlás-fejlesztési lehetőség híján – 2013-ra egy főre apadt. Az erőkivonó tendenciák a változások idején a főiskola összes oroszos hallgatójának és oroszos végzősének számában is érzékelten leképeződtek. A 2010/11-es tanévben indult utoljára első évfolyam, amelynek hallgatói 2013-ban kaptak diplomát. A 2012. évi felsőoktatási tájékoztatóban már nem jelent meg a nyíregyházi kínálatban az orosz szak mint a szlavisztika BA alapszak szakiránya.

Az orosz, az ukrán és a ruszin nyelvészet és kultúraközvetítés főiskolai eredményességét s az ukrán országhatár közelségét figyelembe véve a Nyíregyházi Főiskola a külügyminisztérium támogatásával 2009. január 1-jén létrehozta a rektor közvetlen felügyelete alatt működő Kelet- és Közép-európai Kutatóközpontot (rövidítve KEKK). A rektori köszöntő annak idején kiemelte, hogy Nyíregyháza földrajzi helyzetében és a Nyíregyházi Főiskola küldetésében már régóta tervezett igény egy ilyen egység megalakítása. A Nyíregyházi Főiskola küldetésének tekinti a gazdasági, a kulturális nyitást, illetve a már létező kapcsolatok megerősítését mind Kelet-, mind Közép-Európa irányába (vö. <http://www.nyf.hu/kekk/>).

2011 júniusától a szenátus döntése alapján létrejött a Szlavisztika Intézet, amelynek egységeit a szintén hallgatóhiánnyal küzdő Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszék, az Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék és a kutatási és konferenciaszervezési célokkal létrehozott KEKK alkotta. Az Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszék történetét itt helyhiány miatt nem ismertethetjük, de ezt a tanszéket a magyarországi szlavisztika ma is fontos kutatói bázisként tartja számon. A KEKK a Nyíregyházi Főiskola szlavisztikai (főleg orosz, ukrán, ruszin) kutatásainak folytatását és a posztszovjet térségben végzett kutatási-fejlesztési-innovációs (K+F+I) stratégia feladatainak koordinálását kapta feladatul. A térségi kutatások mellett céljának tekintette, hogy orosz és ukrán nyelven – szükség és lehetőség esetén – olyan hallgatókat képezzen Kelet- és Közép-Európa kereskedelmi, gazdasági és diplomáciai szolgálatára alkalmas szakemberekké, akik jó szláv nyelvtudásuk mellett fel vannak vértezve mindazokkal a készségekkel és ismeretekkel, amelyek ezt a kultúrdiplomáciai szolgálatot nemzetközi szinten is értékessé teszik. A KEKK tevékenységének bemutatása szintén önálló elemzést igényel.

Képzési programmódosítások a BA szlavisztika alapképzés orosz szakirányához

Az orosz szakos általános iskolai tanárképzés az ezredforduló után figyelembe vette a gyakorlatorientált piacképes nyelvhasználat (*üzleti nyelv, üzleti levelezés, fordítás-technika, orosz nyelvű protokoll, orosz nyelvű informatika*) oktatási igényét, valamint a nem orosz szakosok részéről egyre fokozódó keresletét is a fakultatív orosznyelv-oktatás iránt. Ennek háttérben az időközben átalakult lektorátus orosz nyelvi oktatási feladatainak átvállalása állt.

Nyíregyházán a 2009-ben bevezetett nem tanárképes szlavisztika BA képzés egyik szakiránya lett az ukrán mellett a korábbi orosz szak. Az orosz nyelvi előismeret nélkül elinduló hároméves alapszakot úgy kellett megtervezni, hogy az alapoktól kezdve felépülő orosznyelv-oktatásban a szaktudományi ismeretek alkalmassá tegyék a hallgatókat az egyetemi tanári vagy diszciplináris mester szint elkezdésére. Ugyanakkor a cél az volt, hogy a munkaerőpiacra kikerülő szlavisták megközelítőleg középfokon ismerjék az orosz, s mellette a Nyíregyházán 50 kredit értékű kis (minor) szakként felkínált másik szláv nyelvet, az ukránt is. Az 50 kredites specializáció keretében a további lehetőségek között a gyors- és gépírás, valamint az irodai kommunikáció elsajátítása szerepelt. Ám a két szláv nyelv ismerete a szlavisztikában való elmélyülés biztos háttérét kínálta.

Az orosz szakirány szakmai törzsanyaga 110 kredit értékű volt. Ebből a szakmai alapozó modul 47 kreditet érő tantárgycsoportot ölelt fel. A *szláv kultúratörténet* át-

tekintő ismertetést adott az orosz kultúra gyökereiről. Az *általános szláv országismeret* a 9–12. századi keleti szlávok történelmével és kultúrájával, valamint Oroszország 13–17. századi kultúratörténetével foglalkozott, s kitért a régi szláv városok építészetére is. Az *irodalmi műelemzés* megismertetett az orosz irodalom klasszikusainak szemelvényeivel. A befogadáesztétika oldaláról olvasmányélményként tárgyalta egy-egy korszakhoz kapcsolódóan a kiemelt alkotásokat. A másik szláv nyelv tanulása már az első félévben elkezdődött, így hat féléven keresztül az orosz mellett ukránul tanultak a hallgatók. Az *ukrán nyelvi* stúdium célul tűzi ki a szláv nyelvi ismeretek kiszélesítését. A *szláv összehasonlító nyelvészet* arra törekedett, hogy a szláv nyelvtörténeti tanulmányokat megalapozva az ukrán, a szlovák és a ruszin nyelven keresztül is ismereteket nyújtson. A hallgatók képet kaptak a keleti szláv nyelvek rokonságáról. Ugyanerre a koncepcióra fűztük fel a *szláv folklór* ismeretanyagát. A szlávok, elsősorban a keleti szlávok szokás- és hagyományvilágának, az egyetemes etnográfiai és hagyományozott folklórismerteknek a bemutatása népi szokások, ünnepek, játékok, népmesék szövegszerű elemzésével történt.

A választott orosz nyelvi speciális ismeretek 63 kredit teljesítésével a hagyományos orosz szakos képzés tárgyain kívül a gyakorlatorientált nyelvi ismereteket is biztosították. Az *orosz nyelvi kommunikáción* belül a *nyelv- és stílusgyakorlat* az állami nyelvizsgán is kért témakörökét dolgozta fel. A *gyakorlati orosz nyelvtan* a funkcionális nyelvhasználat grammatikai ismereteit erősítette. A *fonetika*, a *szövegértés*, a *fordítás-technika*, a *sajtónyelv*, az *üzleti nyelv*, az *üzleti levelezés* című tárgyak mind olyan ismereteket nyújtottak, amelyekről összegezve az orosz nyelvi szövegsemantikai és pragmatikai jártasságukról nyelvi alapvizsga keretein belül adtak számot a hallgatók.

Az *ukrán szakirányú minor* szak az orosz nyelvi tömb 110 kreditjén kívül 50 kredittel járult hozzá a szlavisztika szak követelményeinek teljesítéséhez. Ennek keretében a hagyományos ukrán nyelvi tárgyak mellett a *ruszin interetnikus kapcsolatok* és a *ruszin nyelv* oktatására is sor került. A főiskola valamennyi hallgatójára nézve egységes informatikai, filozófiai, kommunikációs, könyvtár- és társadalmi ismeretek 10 kreditje mellett további 10 kredit értékű szabadon választható tárgy szerepelt a BA szlavisztika alapszak orosz szakirányának programjában. A *fordításelmélet*, a *kultúraszemiotika*, az *orosz nyelvű informatika*, az *orosz nyelvi protokoll* ismereteit e tanegység tömbből választhatták ki a hallgatók.

A Nyíregyházi Főiskola Orosz Nyelv és Irodalom Tanszékének kutatásai – válogatás a tanszék kiadványaiból (2003–2013)

Az Orosz Nyelv és Irodalom Tanszék az 1964. évi alapítása óta folyamatos szakmai publikációval van jelen a tudományos közéletben. Oktatóink publikációinak teljes listáját nincs lehetőség felsorolni, csupán az utóbbi tíz év kutatótevékenységének azt a szeletét mutatjuk be, amely közvetlenül az oktatást segítette.

Kutatásaink a kulturoológia, a fordításstilisztika, a kontrasztív nyelvészet, az areális nyelvészet, a szemantika és a pragmatika körét érintik. Valamennyi kiadványunk a főiskola könyvesboltjában folyamatosan elérhető, s oktatási segédanyagként is jól használható volt az oroszul tanulók számára.

A nyíregyházi orosz tanszék oktatóinak fő kutatási iránya a nyelvészet és a kulturoológia. Nyelvészeti eredményeket főleg a lexikológia, a kontrasztív nyelvészet és a szak-

nyelv terén érték el (Répási Györgyné, Laczik Mária). Az orosz nyelv neologizmusai a Szovjetunió szétesése után fontos szerepet kaptak a lexikológiai kutatásban. Répási Györgyné e témakörből számos előadást tartott orosz és magyar nyelvű konferenciákon. Kiemelte a megújult politikai, gazdasági szaknyelv fontosságát a piacképes orosz nyelvoktatásban. A kontrasztív nyelvészet keretében nemcsak a magyar–orosz egybevetést vizsgálták a tanszék oktatói, hanem a különböző nyelvcsaládba tartozó nyelveket is (Laczik Mária az olasz–orosz–magyar nyelvi, grammatikai egybevetéseket elemezte).

A kulturológia területén a tanszéki kutatások között legmélyebben kidolgozott a fordításstiszttika volt (Cs. Jónás Erzsébet). Igen jelentős szerepet kapott a magyar–orosz kultúratörténet orosz nyelvű tankönyveinek elkészítésében a Vlagyimiri Egyetem professzora, Fedoszov Viktor Alekszandrovics anyanyelvi lektor, aki másfél évtizeden át segítette a tanszék munkáját. Ebbe a körbe tartozik Pacsai Imre tevékenysége is, aki az areális nyelvészet mellett többek között a szláv nyelvek közötti hasonlóságok és különbségek népnyelvi megjelenését vizsgálta a folklórszövegek szlovák–orosz–magyar egybevetésében.

Balogh István az Oroszországban élő kis finnugor népek közül a komi költészetet elemezte, s a megjelentetett önálló versfordításaival alkalmat adott a komi és a magyar nyelv összevetésére az orosz mint közvetítő nyelv segítségével.

Megjelenési sorrendben tekintsük át ezeket a könyvterjedelmű kismonográfiákat, tankönyveket, tanulmányköteteket, kiadványokat:

A számos neologizmust, új szókinccset is oktató nyelv- és stílusgyakorlat tárgy számára készült egy több kiadást megért alaptankönyv *Orosz nyelvkönyv haladóknak* címmel. Harmadik, javított, átdolgozott kiadása 2003-ra datálódik (szerk. Némethné Hegedüs Zita – Répási Györgyné. Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2003. 408 p.)

Az orosz országismeret kultúratörténeti alapjait kapta kézbe az olvasó Fedoszov Viktor Alekszandrovics *Старые русские города. История и архитектура X–XVII веков* munkájával (*Régi orosz városok. A X–XVII. század története és építésze*. Kézikönyv orosz nyelvi országismeretből. Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2003. 142 p.).

Az orosz szakos képzés gyakorlati hasznosabbá tétele érdekében szükségesnek látszott olyan, korábban nem oktatott általános nyelvészeti és interdiszciplináris területek bevonása, amelyekhez saját erőből készítettünk helyben hozzáférhető tankönyveket. Így jelentek meg Cs. Jónás Erzsébet *Mindennapi kommunikáció* (Második, átdolgozott kiadás, Nyíregyháza: Krúdy Gyula Könyvkiadó, 2004. 152 p.) és az *Ismerkedjünk a szemiotikával!* (Második, javított kiadás, Nyíregyháza: Krúdy Könyvkiadó, 2005. 160 p.) munkái.

Az ELTE Stíluskutató csoportjában végzett kutatások eredménye két fordításstiszttikai elemzés, amelyet szintén az oktatás szolgálatába állíthattunk: Cs. Jónás Erzsébet *Alakzatvizsgálat Csehov-drámák fordításaiban* (Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2005. 36 p.), illetve *Alakzatok és trópusok a műfordításban. Ratkó József Viszockij-fordításainak elemzése orosz eredeti szöveg mellékletekkel* (Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2006. 48 p.)

Az *Orosz, ukrán és ruszin lexikológia és lexikográfia* című tanulmánykötet (szerk. Cs. Jónás Erzsébet. Nyíregyháza: Krúdy Könyvkiadó, 2006. 168 p.) Udvari István

professzor, egykori orosz tanszéki kollégánk, az Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszék megalapítójának emléke előtt tisztelgett, akit élete teljében, 2005-ben veszítettünk el. A kötet ukrán és orosz nyelven az egykori kollégák és tisztelők dolgozatait tartalmazza az orosz nyelvészet, az ukrán és ruszin filológia köréből.

Fedoszov Viktor Alekszandrovics, a Vlagyimiri Pedagógiai Egyetem professzora 16 évig dolgozott orosz anyanyelvi lektorként a tanszéken. Kismonográfiái a magyar–orosz kulturális kapcsolatok köréből jelentek meg, s kifejezetten a kulturológiai tárgyak oktatását segítették. Az orosz–magyar kultúratörténeti kontaktológia feldolgozását tartalmazza a *Петербургская Россия (Pétervári Oroszország)* című könyve, amely az évszázadokra visszatekintő magyar–orosz történelmi, művészeti, tudományos kapcsolatokat mutatja be egyedülálló módon feladatokkal, szöszedetekkel kiegészítve élvezetes, orosz nyelvű oktatási célú tanulmányokkal (Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2007. 178 p.).

Fedoszov professzor munkaviszonya 2008-ban megszűnt. A *Между языками и культурами (Nyelvek és kultúrák között)* című tanulmánykötet (szerk. Cs. Jónás Erzsébet) húsz nyelvész kutatási eredményeit foglalja össze orosz nyelven, tisztelegve Fedoszov Viktor Alekszandrovics előtt 70 éves jubileuma alkalmából (Nyíregyháza: Krúdy Könyvkiadó, 2007. 209 p.).

Szintén a magyar–orosz kulturális kapcsolatok köréből született Cs. Jónás Erzsébet tollából a *Kettős portré villanófényben* című kötet. Ratkó József Viszockij-fordításainak elemzését kínálta az olvasónak ez az oktatást segítő könyv is (Nyíregyháza: Krúdy Könyvkiadó, 2008. 149 p.). A szerző a kontrasztív szemantika és fordításstilisztika eszközeivel elemzi azt a kilenc Viszockij-dalt és magyar szövegváltozatát, amely Ratkó József, jeles költőnk fordításában 1988-ban jelent meg.

2009-ben *Visszhangok összhangja. Komiföldi mémörökség* címmel egy kis lélekszámú finnugor nép költészetéből adott ízelítőt Balogh István válogatása, amelyen keresztül kollégánk fordításában és bevezető tanulmányával kísérve Komiföld irodalmára vethetünk pillantást (Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola, 2009. 104 p.). Az Urál északi részén elterülő Komiföldön a Sziktivkári Egyetemen tett látogatás több kolléga számára nagy élményt jelentett. A volt Szovjetunió területén élő finnugor népek sorsa a harmadik évezredben sem lehet közömbös a magyarországi nyelvrokonok számára.

2009 termése egy újabb orosz nyelvű fordításstilisztikai tanulmánykötettel gazdagodott: *«Я к вам пишу...» („Én írok levelet magának...”* Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2009. 211 p.) Cs. Jónás Erzsébet elemzései a fordításstilisztika tárgyhoz kapcsolódóan a 19–20. századi orosz szerzők magyar tolmácsolásait a funkcionális stilisztika keretében mutatja be. A fordítók maguk is neves költők és írók voltak, s életművükben a műfordítások jelentős szerepet kaptak. Az orosz klasszikusok magyar fordításait tüzetes stilisztikai vizsgálat alá véve a szerző újabb aspektusból járul hozzá a magyar–orosz kulturális kontaktológia kutatásához.

Répási Györgyné és Laczik Mária 2009-ben állította össze és feladatokkal egészítette ki a *Русский юридический язык. Государство и право (Az orosz jog nyelve. Állam és jog.* Nyíregyháza: Nyíregyházi Főiskola 2009. 154 p.) című szaknyelvi segédanyagát.

2010 eredménye Répási Györgyné társszerzőkkel írt orosz nyelvű nyelvtani gyakorlókönyve is *Русский рок и русская грамматика (Orosz rockzene és orosz nyelv-*

tan. Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2010. 113 p.) címmel. Az interneten elérhető, de kifejezetten oktatási céllal hasznosítható könnyűzenei számokkal illusztrálja és gyakoroltatja az orosz nyelvtan nehézséget jelentő szakaszait a magyar hallgatókkal.

Kultúrák találkozása. Fordításstiliztikai tanulmányok címmel 2011-ben Cs. Jónás Erzsébet újabb fordításstiliztikai tanulmánykötetet jelentetett meg az orosz szerzők magyar tolmácsolásairól (Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2011. 169 p.).

Mivel az orosz szakos programban időközben helyet kapott az Orosz kognitív szemantika, orosz kognitív nyelvészet című tárgy, ugyanettől a szerzőtől elkészült a *Kognitív szemantika a fordításban. Orosz kognitív nyelvészet* (Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó, 2012. 149 p.) című munka, amely a megismeréstudomány fordításelemzésben és más kultúraközvetítésben hasznosítható ismereteit juttatja el az orosz szakos hallgatókhoz.

Az itt bemutatott tizenhat kötet az utóbbi tíz év kiemelkedő publikációja, de mögötte a nyíregyházi tanszék több évtizedes szellemi erőfeszítése, szakmai felkészülés, az orosz témájú kutatások sora áll.

A nyíregyházi orosz tanszék kutatási és oktatási külkapcsolatainak utóbbi tíz éve

A szakmai munka kapcsán szólnunk kell a tanszék szakmai külkapcsolatairól is. Az orosz nyelvészet, irodalomtudomány és oktatásmódszertan Magyarországra látogató képviselői Budapest mellett rendszeres vendégei voltak a Nyíregyházi Főiskolának. 2008-ban *Az orosz nyelv hete* rendezvénysorozat szentpétervári vendégeit köszönhetjük egy konferencia keretében Nyíregyházán. 2009-től a KEKK keretében az első tudományos konferencia szervezői között tarthatták számon az orosz szakos kollégákat. A KEKK szervezte nemzetközi konferenciák a külügyminisztérium támogatásával a következő tematikákat ölelték fel:

A Kelet- és Közép-európai Kutatóközpont első konferenciájára 2009 áprilisában került sor *Oroszország a XXI. században* címmel. Az előadásokon orosz, lengyel és magyar oktatók, kutatók és a diplomáciában tevékenykedők ismertették a Közép- és Kelet-Európában 1989 óta bekövetkezett történelmi változások által megindított átalakulásokat a politika, a kultúra és a gazdaság területein, melyeknek hatása volt Európára és a világ más térségeire is. A konferencia teljes anyagát kétnyelvű kötetben jelentettük meg.

2010 márciusában *Ukrajna 2010: Honnan hová?* címmel rendeztünk tudományos eszmeceserét, ahol Ukrajna jelenlegi politikai, gazdasági, nyelvi helyzetéről, valamint ukrán–magyar és lengyel–ukrán gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokról hangzottak el előadások neves ukrán, lengyel és magyar résztvevők tolmácsolásában. A konferencia anyaga megjelenés alatt van.

2010. június 22-én *20 éves a német egység – következmények és hatások Közép- és Kelet-Európára* címmel tartottuk meg az országkonferencia-sorozat harmadik rendezvényét, amelyen a német, az osztrák és az ukrán külügyminisztérium tisztviselői, magyar és német felsőoktatási intézmények kutatói képviseltették magukat.

A 2011 tavaszán Esztergomban megrendezett *Belorusz-konferencián* a Szent Adalbert Alapítvány társszervezőjeként vett részt a Nyíregyházi Főiskolán működő Kelet- és Közép-európai Kutatóközpont.

2011 júniusában *Lengyelország-konferenciát* szerveztünk a varsói Kelet-Európa Kutató Intézettel és néhány lengyelországi egyetem bevonásával.

2012-ben a *Balti államok-konferencia* szervezői között szerepelt a nyíregyházi KEKK. Ugyanebben az évben *Kárpátalja-konferencia* kapcsolódik a nevünkhöz magyar, német, szlovák, ukrán részvétellel.

2013-ban, szintén a KEKK szervezésében *A szláv írásbeliség 1150 éve* alkalmából jubileumi konferenciának adott helyet a Nyíregyházi Főiskola. A program első fele Budapesten, második fele Nyíregyházán zajlott. A szervezők között az Orosz Tudományos Akadémia Szlavisztika Intézete, a moszkvai Lomonoszov Egyetem, a budapesti Orosz Kulturális Központ, a magyar–oroszlós Tolsztojl Társaság s a Nyíregyházi Főiskola Kelet- és Közép-európai Kutatóközpontja szerepelt.

Külkapcsolataink hagyományos tere Oroszország volt. A moszkvai Puskin Orosz Nyelvi Intézettel nemcsak hallgatóink orosz rész képzése kapcsán folyt szoros együttműködés, hanem az Orosz Kulturális Központban Budapesten szervezett tavaszi konferenciák révén is, ahol mind orosz, mind magyar, többek között nyíregyházi oktatók rendszeresen tartottak előadást. E kutatási eredmények anyaga orosz nyelven nyomtatásban is megjelent. Az Orosz Tanárok Magyarországi Egyesületének egyik alelnöke is a nyíregyházi orosz tanszék vezetője volt. Az orosz nagyvárosok közül Szentpétervár, Irkutzk, Sziktivkár, Izsevszk, a posztszovjet régióban Szófia, Várna, Nyugat-Európában Párizs, Hamburg, Bécs szakmai közönsége hallhatta kollégáink orosz nyelvű előadásait.

Nem elhanyagolhatóak a tanszék lengyel, ukrán és román szakmai kapcsolatai sem. A Rzeszowi Egyetem orosz tanszékével az együttműködés több évtizedre tekint vissza. Mindezt közös konferenciák, publikációk dokumentálják. Együttműködésünk legtermékenyebb szakaszának mégis az ERASMUS hallgatói csere mondható, amelynek keretében húsz orosz szakos lengyel hallgató teljesítette a tanulmányi féléveit Nyíregyházán, s nyíregyháziak Lengyelországban. Ukrajnában Kijevben, Kárpátalján Ungváron, Beregszászban, Romániában Kolozsvárott vettek részt a tanszék oktatói orosz nyelvű konferenciákon.

Zárógondolatok

A posztszovjet térség kultúrdiplomáciájában a Nyíregyházi Főiskola Orosz Nyelv és Irodalom Tanszékének fél évszázados hagyományokra visszatekintő szakmai kapcsolatai, konferenciaszervező programjai szükségessé tették, hogy a kultúráközvetítő szerep mellett jelentős oktatási és kutatási eredmények sorát felmutató Szlavisztika Intézet helyén az orosz és ukrán nyelv képviselője más formában ugyan, de továbbra is megmaradjon. A 2009-ben a főiskolán külügyminisztériumi kezdeményezésre létrehozott Kelet- és Közép-európai Kutatóközpont reményeink szerint 2013 után is tovább él. Ám ebben az esetben is nagy hiányt jelent az 50 éves múltú orosz szakos képzés elvesztése éppen a képzés meglétét feltétlenül indokoltá tevő északkeleti régióban.

A Nyíregyházi Főiskola Szlavisztika Intézetének mind az Orosz Nyelv és Irodalom, mind az Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke 2013-ban a szenátus és a fenntartó döntése alapján megszűnt. Az intézet vezetője a főiskola rektorának írt levelében ennek kapcsán hangsúlyozta, hogy az országnak ebben a régiójában több szempontból is átgondolandó lett volna ez a döntés a fentebb ismertetett oktatási és kutatási eredmé-

nyekre, a kultúrdiplomáciában is kiválóan hasznosítható, itt felhalmozott külkapcsolati tőkére való tekintettel. A Kelet- és Közép-európai Kutatóközpont keretében a szlavisztikai kutatások a konferenciaszervezés mellett tovább folytathatók. Különösen perspektivikus lehet e téren az évtizedek óta nagy gonddal készülő magyar–ukrán, ukrán–magyar szótárak digitalizálása, a kárpátaljai nyelvjárások, kölcsönös szláv–magyar nyelvi hatások feldolgozása s az orosz–magyar kulturologiai kontaktológia kutatásainak folytatása.

Magyarország szomszédjai között a szláv országok többségben vannak. Épp e népek megismerését, a gazdasági együttműködés nyelvi és kulturális alapjait nyújtja minden olyan oktatási, kutatási bázis, amely az előítéletek helyett a megértést és a figyelmet kínálja a fiatal generációknak az állami felsőoktatás keretein belül.

A nyíregyházi orosz szakos képzés 50 éves története és jelentős tudományos és oktatási veszteségekkel járó bezárása alkalom a közös gondolkodásra: a felsőoktatásért felelős döntéshozóknak látniuk kellett volna egy-egy régió sajátos helyzetét, s kiemelt funkcióját is. Nyíregyházán az orosz szakos képzés (akár tanárképes, akár alapszakos formában) eredményei alapján joggal tartott igényt megkülönböztetett figyelemre és kiemelt támogatásra.

Magyarországnak a jövőben is szüksége van *idehaza* felkészített, így a magyar és orosz viszonyokat egyaránt jól ismerő, gyakorlatorientált orosz nyelvtudással rendelkező fiatal munkaerőre. Az északkeleti régió erre a képzésre a legalkalmasabb. Központjában, Nyíregyházán az orosz szakos gyakorlatorientált képzés megszüntetése hallgatóhiányra vagy egy egyetemi, jellegénél fogva inkább kutató profilú oroszos képzés közelségére hivatkozva a szláv s ezen belül az orosz kultúra képviselőinek, oktatásának elsorvasztását jelenti, s hosszú távon a magyar felsőoktatás és a piacgazdaság nehezen pótolható veszteségeinek sorát növeli.

A megszüntetést egyetlen tollvonással keresztülvitték, de egy-egy ilyen kutató- és oktatóhely szakmai újraépítése ugyanúgy évtizedekbe telik, mint ahogy fokozatosan küzdötte fel magát a nyíregyházi orosz tanszék – egy vidéki főiskola szakembereinek kitartó, szívós munkája nyomán – a nemzetközileg és idehaza számon tartott legjobbakközé.